

TRADIȚIE ȘI ACTUALITATE ÎN ARTA POPULARĂ

Steluța PARĂU

Frecvent în literatura de specialitate se operează cu termenii tradiție-inovație, tradiție-contemporaneitate, tradiție-actualitate.

Dacă am avea în vedere sensul termenilor ce constituie al doilea element al acestui raport și dacă i-am analiza, am înțelege că de fapt această aparentă opoziție a existat dintotdeauna.

Este fapt știut că orice inovație aparține prezentului, că sparge tradiția, devenind ulterior ea însăși tradiție. Astfel pentru fiecare moment, un motiv ornamental nou, un punct de cusătură sau alesătură noi au reprezentat contemporaneitatea și numai după ce au fost acceptate de comunitate și selectate de timp au devenit trăsături ale artei tradiționale.

Orice inovație echivalează cu o caracteristică și conturează un moment din evoluția culturii materiale și spirituale a poporului.

Așadar, pînă la ce etapă vorbim de tradiție? Poate că ar fi util să definim fiecare din etapele evoluției artei noastre populare prin : a) tradițională ; b) contemporană ; c) actuală.

Astfel, considerăm noi, s-ar putea sublinia trăsăturile pertinente ale artei populare românești, s-ar stabili mai bine influențele și adaptarea acestora la matricea artei autohtone, s-ar putea defini creația populară actuală.

Desigur că aceste probleme nu pot fi elucidate în paginile de față, ce sînt o simplă intervenție, dar aducerea lor în discuție constituie un punct de plecare în cercetarea aparținînd istoricilor de artă cît și etnografiei, avînd în vedere că elementul inovator a însemnat întotdeauna factorul activ al oricărei mutații.

Deosebirea dintre etapa la care sîntem martori și perioadele anterioare este determinată de rapiditate, aceasta incluzînd în cazul nostru :
1) rapiditatea cu care ruralul cunoaște prefacerile din mediul urban
2) rapiditatea cu care sînt receptate aceste prefaceri.

3) rapiditatea transformării unor aspecte ale mentalității locuitorilor din mediul rural și de aici aspectul eterogen și caracterul de tranziție în etapa actuală a artei populare țărănești.

În acest context mai putem vorbi de artă populară țărănească? Aceasta este întrebarea sub semnul căreia se desfășoară cercetările noastre de teren, pentru cunoașterea fenomenului contemporan raportându-l permanent la creația țărănească anterioară.

Urmărind aceste aspecte am putut releva anumite caracteristici pentru creația populară actuală nord-dobrogeană.

1. — *Practicarea în continuarea ca îndeletnicire a țesutului, alesului și cusutului.* Desigur că intervine aici fenomenul actual: țesutul și alesul doar a cuverturilor și nu a scoartelor tradiționale sau a ștergarelor; cusutul unor textile decorative moderne și nu a pieselor de port sau a celor din ceremonialul de nuntă.

Cert este că aceste aspecte ale industriei casnice textile se perpetuează ca îndeletniciri.

2. — *Transformarea în meșteșug (îndeletnicire specializată) a unei îndeletniciri tradiționale nespecializate.*

În acest caz menționăm țesutul și alesul pieselor de port tradițional nord-dobrogean. Dispărut la începutul secolului al XX-lea datorită condițiilor social-istorice specifice Dobrogei și descoperit în urma cercetărilor noastre, portul popular nord-dobrogean a devenit costumul echipelor artistice. Astfel, valorificat, acest element al artei populare dobrogene și-a îmbogățit semnificația prin înscrierea tradiției în contextul actualității. Dacă altădată orice femeie își alegea și cosea piesele de port, astăzi tehnica alesului pieselor de port a fost reluată în satul Rachelu, satul devenind un centru specializat iar confecționarea elementelor de port, un meșteșug.

3. — *Receptarea anumitor aspecte ale artei populare tradiționale și modelarea lor la cerințele vieții moderne rurale și urbane.*

În acest ultim caz, fenomenul se realizează în două ipostaze: a) individuală; și b) colectivă.

a) *Receptarea individuală* are loc atât în mediul rural cât și în cel urban, cunoscătorul tradiției preluând, în genere, motivistica și ornamentica, folosindu-se atât pentru sine cât și pentru ceilalți. Raportul care se stabilește între creator și consumator nu mai este cel din comunitatea tradițională. Vechiul raport creator — consumator are acum două laturi

a) creator — consumator

b) creator — consumator,

deoarece creatorul își îmbogățește repertoriul nu numai prin inovația adusă de el ci și prin elementul cerut de consumator în cazul în care acesta este altul decât persoana creatorului.

În momentul în care consumatorul impune creatorului un element din afara zonei, specificul zonal se dizolvă și creatorul, bun meșter, tinde să devină artizan. Păstrarea însă a anumitor elemente locale în creația unui meșter necesită colaborarea unui complex de factori între care etnografului îi revine un rol deosebit.

b) *Receptarea colectivă a tradiției* se realizează prin intermediul unităților meșteșugărești.

În acest caz nu mai putem vorbi de inovație, de caracter spontan al creației populare. Fantezia se dovedește în folosirea motivisticii sau cromaticii și combinarea lor într-un spirit modern fără a strica însă regulile originare ale creației. Organizarea creatorilor și meșterilor în cooperative a dat „posibilitatea revitalizării activităților tradiționale, stimulării creației și producției”. În acest context este important de relevat faptul că în cadrul cooperației meșteșugărești, caracterul spontan și individual specific creației de artă populară pe alte trepte de evoluție a societății, propriu și eficient în respectivele condiții date a fost înlocuit de caracterul organizat al producției, coordonat și investit cu finalitate de ordin economic, social și cultural-artistic¹.

Dacă în cazul receptării individuale menționăm modificarea raportului creator-consumator, subliniind creșterea rolului consumatorului, în cazul receptării colective, rolul consumatorului este preponderent. Artizanul este un intermediar între tradiție și actualitate.

Pe de o parte se preiau doar acele aspecte ale artei populare pe care publicul le receptează, pe de altă parte sunt valorificate doar anumite tehnici și motive din arta tradițională pe care artizanul le poate executa ușor și repede, răspunzând astfel cerințelor producției cooperatiste. La acestea se adaugă o serie de alți factori (omologarea produselor, prețul de vânzare, etc). Iată așadar că valorificarea artei populare tradiționale necesită cu adevărat o receptare colectivă, dincolo de interesul etnografului, intervenind interesul sociologului, al economistului. De aceea atenția etnografilor trebuie îndreptată acum nu atât spre descifrarea sistemului și limbajului artei populare țărănești cât spre modul de receptare al acesteia în etapa actuală.

Este necesar ca astăzi să se studieze condițiile receptării artei țărănești și influențele diferiților factori în receptare. Considerată în etapa actuală, fenomen de masă, cunoașterea artei populare țărănești și urbane este un fenomen pe care etnograful trebuie să-l aibă în vedere. Aceasta pentru a stabili competența cu care individul sau creatorul de modele receptează autenticul, pentru a-l transmite apoi publicului larg. Care sînt tendințele acestei receptări și ale creației țărănești actuale, iată o întrebare la care gîndim cu toții.

Nu ne putem pronunța deoarece aici intervine „orizontul de așteptare” de care se vorbește azi în critica literară.

Potrivit acestui concept pe care îl aduce în discuție Jaus² rezistă operele literare care se integrează „orizontului de așteptare”. Tot astfel vor constitui elementele caracteristice ale etapei actuale ale creației ță-

¹ Olga Horșia, Paul Petrescu, *Meșteșuguri artistice în România*, UCECOM Buc., 1972.

² Reprezentant al criticii literare actuale din R.F.G. Referitor la activitatea sa și la conceptul de „orizont de așteptare” vezi: Paul Cornea, *De la exegeza literară la sociologia lecturii* — prelegere susținută la Cursurile de informare și documentare de la Piatra Neamț, 27 iulie — 3 august 1978.

rănești numai acele care depășind „orizontul de așteptare“ și perioada necesară selecției, vor reprezenta continuitatea și nu ruptura în contextul culturii populare.

Acest concept va putea defini mutațiile actuale ce pot aparține individului, colectivității sau națiunii.

TRADITION UND AKTUALITÄT IN DIE VOLKSART

(ZUSAMMENFASSUNG)

In die Spezialitätliteratur benutzen wir jetzt die Ausdrücke: Tradition-Innovation; traditionell-zeitgenössisch; Tradition-Aktualität. Betreffs diese Aspekte und dass die Neuerung immer war, legt die Autorin die Ausdrücke: 1) traditionelle Volksart; 2) zeitgenössische Volksart; 3) aktuelle Volksart vor.

Die Verfasserin unterstreicht dass in die gegenwärtige Etappe wird die Entwicklung von die Rapidität festgesetzt.

Auch die Autorin hervorhebt linigen Charakteristike betreffs die gleichzeitige und die aktuelle Volkskreation aus Tulcea-Gebiet: 1) In die ethnographischen Gebiete setzen die Frauen zu weben und zu nähen fort. Sie weben jetzt die Bettdecken. Diese Aspekte der Volksart sind auch in die aktuelle Etappe die bäuerlichen Beschäftigungen. 2) Eine Bauerbeschäftigung wird in eines Handwerk transformiert. Zum Beispiel: In Tulcea-Gebiet wird die Volkstracht nur als die Festvolkstracht gewebt. Diese Volkstracht wird nur in Rachelu-Dorf gewebt. 3) Die moderne Rezeptivität der traditionellen Volksartaspekte. Betreffs die aktuellen Richtungen der Volksart legt die Autorin die Theorie über „Wartenhorizont“ zu anwenden vor.